

İklim Krizi ve Kültürel Mirasın Korunması Konusunda Uluslararası Yaklaşımlar

C. İrem Genç

İklim krizinin ele alınmasında kültürel miras iki yönlü değerlendirilmektedir. Kültürel mirasın iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine karşı korunması ve uyumlu hale getirilmesi ile bu etkilerin azaltılması için alınabilecek önlemler konunun bir yönünü, tüm insanlık için iklim krizine uyum sağlanması ve iklim değişikliği etkilerinin azaltılmasına yönelik çalışmalarda bir yol gösterici olarak kültürel miras ise diğer yönünü oluşturmaktadır. Kültürel mirasın iklim krizine uyumu, koruma alanında son 25-30 yıldır dile getirilen bütüncül yaklaşımları ve kültürel mirasın kırılgan yapısına özel, yenilikçi çözüm arayışlarını gerektirmektedir. Üstelik iklim olaylarındaki değişimlerin başta karbon salınımı olmak üzere birçok farklı etkene bağlı olmasından ötürü farklı iklim senaryoları bulunmakta, bu durum da iklim etkilerinin öngörülebilirliğini zorlaştırmaktadır. Bu bağlamda korumanın kentsel ve kırsal planlamanın ayrılmaz bir parçası olması, tarihi yapıların ve dokuların bütünlüklü çevre sistemi (yerleşimin bütünü, doğal çevre koşulları, altyapı sistemleri vb.) içinde değerlendirilmesi, yalnızca yapı odaklı değil peyzaj temelli yaklaşım stratejileri geliştirilmesi önemlidir. Kültürel mirasın yere özgü yapısı, yerle kurduğu ilişkiden yola çıkan çözümler, çevre ve yapı ölçeğinde doğa temelli ve doğa dostu çözümlerin benimsenmesi, kültürel mirasın yapısıyla uyumlu yenilikçi malzemelerin araştırılması elzemdir. Ayrıca iklim değişikliğinin kültürel miras üzerindeki etkilerinin anlaşılması için araştırmaların yanı sıra hasar tespiti için yeni metodolojiler geliştirilmesine yönelik çalışmalar bir yandan devam etmektedir.¹ Öte yandan, uluslararası koruma camiası, iklim krizine uyum sağlanması ve iklim değişikliğine yol açan etkilerin azaltılmasında somut ve somut olmayan kültürel mirasın rolünün küresel ölçekte anlaşılması için çabalamaktadır,² ancak bu durumun yaygın kabul görmesi başta inşaat olmak üzere farklı sektörlerin de gündemine taşınması ile mümkün olabilecektir.

Kültürel Miras Koruma Kuruluşları İklim Krizini Nasıl Ele Alıyor?

Uluslararası koruma alanında iklim değişikliğinin kültürel miras üzerindeki etkilerinin saptanmasına ilişkin çalışmaların başlangıcı 2004 yılında Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyinin (ICOMOS) Uluslararası Bilimsel Komite toplantısı ve sonrasında 2005'te 15. Genel Kurul toplantısı ile aynı yıl düzenlenen UNESCO Dünya Miras Merkezinin (DMM) 29. Genel Kurulu'na rastlamaktadır (Gençer, 2017). Bu tarihten itibaren uluslararası koruma örgütlerinin oluşturdukları çalışma grupları ve yayımladıkları raporlar, kamuoyunda iklim krizi karşısında kültürel miras üzerine farkındalık yaratmaya yöneliktir.

2016'da ICOMOS'un farklı ülke ve uzmanlık alanlarından temsilcilerden oluşan İklim Eylemi Çalışma Grubu kurulmuştur. Grubun başlıca amaçları, Dünya Miras Komitesinin 2007 tarihli "İklim Değişikliğinin Dünya Miras Varlıkları Üzerindeki Etkileri" başlıklı politika belgesinin güncellenmesi için katkı sağlamak, ICOMOS için küresel iklim değişikliği konusunda kurumsal taahhüt programı oluşturmak ve iklim değişikliği ve kültürel miras üzerine yeni bir ICOMOS tüzüğüne hazırlanmasını koordine etmek olmuştur (URL 1). Bu çalışma grubunun desteğiyle 2017 yılı ICOMOS Genel Kurulu'nda uluslararası ICOMOS ve kültürel miras topluluğunun iklim krizi karşısında harekete geçmesine yönelik çabalar artırılmıştır. Genel Kurul'da alınan 19GA 2017/30 numaralı kararda tüm ICOMOS üyelerinin Paris Anlaşması'nın uygulanması yönündeki çabalarını artırmaları desteklenmiş, özellikle kültürel miras ve peyzaj odaklı çözümlerin önemi belirtilmiştir. İklim değişikliği uyum çalışmalarının kırılgan toplulukları ve ekosistemleri göz önüne alması ile iklim değişikliğinden kaynaklanacak hasar ve kayıpların anlaşılması ve buna yönelik eylem planlarının iyileştirilmesi, iklim değişikliğinden en çok etkilenen ya da iklim krizinin maliyetini en az karşılayabilecek toplulukların kültürel

miraslarını koruyabilmeleri için dayanışma ihtiyacının gerekliliği kararda vurgulanmıştır (URL 2).

2019'da ICOMOS İklim Eylemi Çalışma Grubu, "Geçmişlerimizin Geleceği: Kültürel Mirasın İklim Eylemine Katılması" raporunu yayımlamıştır. Kültürel miras ve iklim değişikliğini çok disiplinli bir yaklaşımla ele alan rapor, alan yöneticileri, bilim insanları, araştırmacılar, iklim eylemcileri ve karar vericilere yönelik hazırlanmıştır. Raporda iklim eylemini yönlendirmek ve toplumların düşük karbon ve iklim değişimine dayanıklı kalkınmaya doğru dönüşümlerinin adil ve eşit olarak gerçekleşebilmesi için kültürel mirasın taşıdığı engin potansiyel ortaya konmaktadır. Bu potansiyelin anlaşılması için hem iklim değişikliğinin kültürel boyutlarının daha iyi anlaşılması hem de kültürel miras koruma uygulamalarının hedeflerini ve yöntemlerini iklim değişikliğine göre belirlemesi gerekmektedir (URL 3).

Söz konusu rapor, iklim değişikliğinin arkeolojik alanlar, koleksiyonlar ve nesneler, tarihi yapılar, kültürel peyzajlar, kültürel mirasla ilişkili geleneksel topluluklar ve somut olmayan kültürel mirasın üzerindeki etkileri ve bu etkilere karşı mirasın incinebilirliğini değerlendirmek için yöntem ve araçlar geliştirmektedir. Ayrıca, iklim değişikliği karşısında kültürel mirasın yönetimi ve korunması için yeni ilke ve yöntemler geliştirilerek kültürel miras ve iklim bilimi arasındaki bağların güçlendirilmesini amaçlamaktadır. İklim değişikliği etkilerinin azaltılmasında ve bu etkilere uyum sağlanmasında kültürel miras odaklı çözümlerin oluşturulması gerekliliğinin vurgulandığı metinde, bu bağlamda sanat, kültür ve mirasın hem sürdürülebilir ve iklime dirençli kalkınmayı hem de fakirlik ve eşitsizliği yok etme çabalarını desteklediği ortaya konmaktadır (URL 3).

Aralık 2020'de düzenlenen ICOMOS Genel Kurulu'nda İklim ve Ekoloji Acil Durumu ilan edilmiş, kültürel ve doğal mirasın iklim değişikliğine karşı korunması için acil kolektif eylem çağrısı yapılmıştır. Bu çağrının ardından 2021-2024 Üç Yıllık Bilimsel Planı ICOMOS'un araştırma gündemini tamamen iklim değişikliğine odaklanmasına yönelik hazırlanmıştır. Bu durumla birlikte, ulusal ve uluslararası bilimsel komitelerde 100'den fazla üyesi olan İklim Eylemi Çalışma Grubu'nun rolü ICOMOS topluluğunu bu konuda desteklemek ve kaynak oluşturmak olmuştur (URL 1).

Bu amaca yönelik olarak çalışma grubunun ilk hedefi önce ICOMOS, sonra kültürel miras topluluğu için iyi uygulama örneklerinin, ilgili ilke ve kılavuz metinlerin, dünyadan farklı iklim hikâyelerinin yer aldığı çevrimiçi bir kaynak portalı oluşturmak, diğer hedefi ise ICOMOS topluluğu içinde iletişimi artırmak, farkındalık ve iklim okuryazarlığını artırmak ve iklim eylemine katılmayı teşvik etmek için bir çerçeve plan oluşturmaktır (URL 1). Yine bu kapsamda, 2022 yılının "Uluslararası Anıtlar ve Sitler Günü" temasının "İklim ve Miras", 2023 yılının ise "Geleneksel Bilgi, İklim Eylemi ve Yenilikçi Dönüşüm" olarak belirlenmesi, ICOMOS topluluğunun iklim eylemine daha fazla ve daha farklı yollarla katkı koymasını sağlayacaktır.

Kültürel miras koruma alanına yön veren bir diğer uluslararası kurum olan UNESCO DMM ise, 2020 yılı Dünya Miras Komitesi Genel Kurulu'nda 2007'de hazırlamış olduğu "İklim Değişikliğinin Dünya Miras Varlıkları Üzerindeki Etkileri" başlıklı politika belgesinin³ güncellenmesi üzerine çalışma başlatmıştır. Belgenin güncellenmesinin ardından, belirlenen ilkelerin Dünya Miras Alanları'nın koruma ve yönetiminde nasıl uygulanacağına ilişkin yön göstermesi için *Dünya Miras Sözleşmesi Uygulama Rehberi*'nde de ilgili değişikliklerin yapılması planlanmaktadır (URL 4). Bu çalışmanın yanı sıra, UNESCO DMM, Dünya Miras Alanlarında iklim değişikliği etkilerinin etkili ve sürdürülebilir olarak yönetimi için üye devletlerin ve diğer paydaşların kapasite geliştirme çalışmalarına da katkıda bulunmaktadır. Bu bağlamda DMM'nin *Doğal Dünya Miras Alanları için İklim Değişikliğine Uyum* rehberi doğrultusunda Güney Amerika ve Afrika'daki doğal alanların yöneticileriyle kapasite geliştirme çalışmaları gerçekleştirilmiştir (URL 4). Ayrıca, 2021'de UNESCO, Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli'ni (IPCC) ve ICOMOS ise iklim değişikliği ile mücadele, kültür ve bilimin ortaklığını güçlendirmeyi hedefleyen bir toplantı gerçekleştirmiş ve iklim değişikliğine uyum ve etkilerinin azaltılması çalışmalarında miras ve kültür odaklı eylemlerin geliştirilmesi yönünde bilim insanları ve uzmanlar bir araya gelmiştir (URL 5).

İklim eylemi için kültürel mirası bir kaynak olarak değerlendiren bir başka uluslararası çalışma grubu ise 2019'da kurulan İklim-Miras Ağı'dır. Sanat, kültür ve miras sektörüyle

ilişkili sivil toplum gönüllüleri, hükümet yetkilileri, yerel halkların temsilcileri, kültürel kurumlar, iş insanları, üniversiteler, araştırma kurumlarını bir araya getiren bu ağ, Paris Anlaşması'nın hedeflerinin yerine getirilmesi için sanat, kültür ve miras iklim eyleminin odağına almayı amaçlamaktadır (URL 6). Söz konusu topluluk, sanat ve yaratıcı endüstri, müze ve kütüphaneler, peyzaj alanları, miras alanları ve arkeolojik alanlar, somut olmayan miras, geleneksel bilgi gibi kültürün tüm alt alanlarında "Madrid'den Glasgow'a Sanat, Kültür ve Miras İklim Eylemi Planı" doğrultusunda çalışmalarını yürütmektedir (URL 7). Bu kapsamda oluşturulan alt çalışma grupları, "kültürel mirasın iklim eylemindeki rolü ve iletişim", "geleneksel bilginin değerlendirilmesi", "yapıların yeniden kullanımı", "kültür ve mirasın iklim planlamasına katılması" ve "iklim

Kültürel mirası koruma ekonomik yapının coğrafi olarak yerelleşmesini, yerel değerlerin geliştirilmesini, yerel beceri kapasitelerinin çeşitlendirilmesi ve geliştirilmesini beslemektedir. Kültürel mirasa yapılacak enerji verimliliği odaklı ve nitelikli müdahaleler, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı, yapı malzemelerinin yeniden kullanımı ve doğa temelli çözümlerin kullanımı ile mirasın döngüsel kentsel ve bölgesel yenilenmenin tetikleyicisi olması mümkündür. Tarım mirası ve onunla ilişkili peyzaj alanlarının korunması, aynı zamanda gıda sisteminin de bağlı olduğu biyoçeşitliliğin, geleneksel su kültürü ve tarım kültürü bilgisinin korunmasını sağlayacaktır.

me dirençli sürdürülebilir kalkınma için kültür, yerel halklar ve topluluklar için iklim eylemi" olarak sınıflandırılmıştır (URL 6).

Yeşil Dönüşümler ve Kültürel Miras İlişkisi

İklim değişikliğinin etkileri sonucunda toplulukların yer değiştirmesi ve ekosistemlerin, alt-yapı sistemlerinin ve sosyal sistemlerin zarar görmesi beklenmektedir. Tüm bu zorlukların aşılması için öncelikli olarak atmosfere karbon salınımının azaltılması gerekmektedir, bu da ancak insanların yaşam alışkanlıklarının kökten değişmesi, ekonomiden endüstriye, inşaattan turizme birçok sektörde hızlı ve uzun vadeli, büyük kapsamlı sistemsel dönüşümlerin gerçekleşmesi ile mümkün olabilir. Bu doğrultuda Avrupa Komisyonu tarafından 2019'da hazırlanan Avrupa Yeşil Uzlaşısı, küresel ısınmanın 1,5 °C ile sınırlı tutulması ve Avrupa'da

2050 yılına dek net karbon salınımının sıfıra inmesi için gereken sistemsel dönüşümlerin yürürlüğe konmasını hedeflemektedir. Böylelikle hem Avrupa Birliği'nin (AB) doğal sermayesini hem de halklarını çevresel risklerden ve onların etkilerinden korumayı ve dirençliliklerini artırmayı amaçlamaktadır (Potts, 2021). AB ekonomisinin sürdürülebilir bir gelecek için dönüşümünü sağlayacak olan ve Avrupa Yeşil Uzlaşısı'nın temellerini oluşturan bileşenler iklim, enerji, endüstri, çevre, tarım ve gıda, ulaşım ve finansdır (URL 8). Bu bileşenlerin altındaki ana hedefler 2030 ve 2050 yılları için AB'nin iklim hedeflerini artırma; temiz, ulaşılabilir ve güvenilir enerji sağlama; temiz ve döngüsel bir ekonomi için endüstriyi harekete geçirme; enerji ve kaynak verimliliği gözetilen inşaat ve yenileme; toksik içermeyen bir çevre için sıfır kirlilik; ekosistemlerin ve biyoçeşitliliğin korunması ve restorasyonu; "tarladan çatala" adil, sağlıklı ve çevre dostu bir gıda düzeni tasarlama ve sürdürülebilir ve akıllı hareketliliğe geçişin hızlandırılması olarak belirlenmiştir (URL 9).

Avrupa'nın birçok tarihi kenti ve doğal miras alanı iklim değişikliğinin etkilerinden doğrudan zarar görmektedir, bunun yanı sıra geleneksel yemekler gibi somut olmayan kültürel miras bileşenleri de çevresel afetlerin potansiyel etkilerine maruz kalmaktadır (Potts, 2021). Bu amaçla, 2021 yılında Europa Nostra, ICOMOS ve İklim Miras Ağı, Avrupa Kültürel Mirası için Yeşil Uzlaşısı metnini hazırlamıştır. Kültürel mirasın, Avrupa Yeşil Uzlaşısı'nın temel hedeflerine ulaşılmasında ne kadar önemli bir yeri varsa Avrupa'nın sürdürülebilir dönüşümü de Avrupa'nın kültürel ve doğal mirasının korunmasında o kadar önemli bir yere sahiptir (Potts, 2021).

Avrupa Kültürel Mirası için Yeşil Uzlaşısı metninde, Yeşil Uzlaşısı hedeflerinin gerçekleştirilmesi için kültürel mirastan öğrenebileceğimiz ve gündelik pratiklerimizi iklim dostu hale getirmeye yönelik ilkeler üzerinde çalışılmıştır. Örneğin kültürel miras korumanın ana ilkelelerinden olan "yeniden kullanma" kültürünün 2030 ve 2050 yılları için AB'nin iklim hedeflerini artırmaya nasıl katkı sağlayacağı aktarılmıştır. Kültürel miras doğayla uyumlu yaşam tarzları ve ekolojik tasarımları destekleyen yapısı ile temiz ve döngüsel bir ekonomik yapının oluşmasına yardımcı olabilir, üstelik sosyal ve çevresel sürdürülebilirliğe katkı sağlar. Kültürel mirası koruma ekonomik yapının coğrafi ola-

rak yerelleşmesini, yerel değerlerin geliştirilmesini, yerel beceri kapasitelerinin çeşitlendirilmesi ve geliştirilmesini beslemektedir (Potts, 2021). Kültürel mirasa yapılacak enerji verimliliği odaklı ve nitelikli müdahaleler, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı, yapı malzemelerinin yeniden kullanımı ve doğa temelli çözümlerin kullanımı ile mirasın döngüsel kentsel ve bölgesel yenilenmenin tetikleyicisi olması mümkündür (Potts, 2021). Tarım mirası ve onunla ilişkili peyzaj alanlarının korunması, aynı zamanda gıda sisteminin de bağlı olduğu biyoçeşitliliğin, geleneksel su kültürü ve tarım kültürü bilgisinin korunmasını sağlayacaktır. Geleneksel tarım uygulamaları hem kimyasalların daha az kullanımını sağlayacak hem de su kirliliğini önleyecektir. Geleneksel bilgi aynı zamanda ağaçlandırma, orman koruma ve peyzaj restorasyonu çalışmalarını destekleyebilir (Potts, 2021:40-41). Bu metin, Avrupa'nın doğal ve kültürel yapısını koruyarak tüm sektörlerin iklime uyumlu ve dirençli hale getirilmesi için bir yol haritası niteliğinde olup Avrupa kıtası dışındaki ülkeler için de örnek olma potansiyeli taşımaktadır.

Birleşmiş Milletlerin İklim Eylemindeki Rolü

İklim eylemi için çalışan uluslararası örgütlerin başında Birleşmiş Milletler (BM) gelmektedir. 1988 yılında BM Çevre Programı (UNEP) ve Dünya Meteoroloji Örgütünün (WMO) oluşturduğu Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC), ülkelerin iklim eylemlerini belirlemesi için bilimsel veri sağlama amacını gütmekte ve bu doğrultuda düzenli olarak kapsamlı raporlar yayımlamaktadır (URL 10).⁴ Yine BM'nin iklim eylemine yönelik bir başka çalışması olan İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (UNFCCC), taraf devletleri karbon salınımını azaltmaya, bu konuda araştırma ve teknoloji işbirliği yapmaya ve karbon salınımını yutan ormanlar, okyanuslar gibi alanları korumaya teşvik etmektedir. İlk olarak 1992'de yayımlanan sözleşme, 2015'te Paris Anlaşması olarak güncellenmiş ve küresel olarak karbon salınımının azaltılması ve sıcaklık artışının 1,5 °C ile sınırlandırılması hedefi konmuştur (URL 11). 2015'te toplanan BM Zirvesi'nde kabul edilen 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi için 17 Sürdürülebilir Kalkınma Amacı, aşırı yoksulluk ve açlığı ortadan kaldırma, ölümcül hastalıkları önleme, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlama, tüm çocukların temel eğitim görmesini sağlama, iklim değişikliği ile mücadele etmeye

dönük, üzerinde evrensel uzlaşma olan, ölçülebilir hedefler olarak belirlenmiş ve 13. Hedef "İklim Eylemi" olarak adlandırılmıştır (URL 12).

BM'nin iklim eyleminde kültürel mirasın yer edinmesi ise İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nin 2021'de Glasgow'da gerçekleştirilen 26. Taraflar Konferansı'nda (COP26) olmuştur. İklim değişikliği etkilerinin azaltılması ve Paris Anlaşması'nda belirlenen karbon salınımı hedeflerine ulaşılmasına yönelik çalışmalarda kültürel mirasın rolünün fark edilmesi ve tanınması adına bu konferansta önemli adımlar atılmış, İklim-Miras Ağı ve ICO-MOS'un katılımıyla kültürel mirasın sürdürülebilir kullanımının iklim değişikliği etkilerinin azaltılmasında önemli bir etken olduğunu vurgulayacak etkinlikler düzenlenmiştir. 2022'de düzenlenecek olan COP27'ye İklim Miras Ağı ile Yapı ve İnşaat Küresel Birliği'nin (GlobalABC) Afrika mirası üzerine ortak bir etkinlik ile katılması planlanmaktadır. BM Çevre Programı'nın bünyesinde 2015'te kurulan GlobalABC, yapı ve inşaat sektörünün iklim dirençli ve sıfır karbon salınımı hedefine uygun hale getirilmesi için çalışmaktadır. Bu doğrultuda her yıl hazırlanan durum raporunda yapı ve inşaat sektörü enerji kullanımı, karbon salınımı, teknolojiler, ilkeler ve yatırımlara dayalı temel göstergeler uyarınca değerlendirilmektedir (URL 13). 2022 yılı durum raporunda ilk olarak kültürel mirasın "yeniden kullanım" yaklaşımının karbon salınımını azaltmaya katkı sağladığına yer verilmiş, Afrika odağında hazırlanan bölümde geleneksel yapı malzemelerinin ve yapı sistemlerinin inşaat sektörünün karbon tüketimini azaltan ve iklim dirençliliğini artıran özellikleri öne çıkartılmıştır. Karbon salınımı ve enerji tüketimi hesaplarının sürekli yeni inşa edilen yapılar üzerinden yapıldığı, yeşil bina sertifika sistemlerinin yapıların yeniden kullanımından çok, yeni yapı inşasına odaklandığı inşaat sektöründe sınırlı da olsa kültürel mirasın katkılarının fark edilmeye başlaması kayda değer bir gelişmedir.

Gelecek Öngörüler...

İnşaattan tarıma, turizmden sanayiye birçok farklı sektörde iklim değişikliğine uyum ve etkilerinin azaltılmasına yönelik eylemlerde kültürel mirasın merkezi rolü, uluslararası koruma kuruluşlarının yanı sıra farklı bilim çevreleri ve hükümetlerarası topluluklar tarafından da anlaşılma-ya başlanmıştır. Bu noktada öne çıkan hususla-

rın başında, kültürel miras koruma alanının farklı sektörlerle işbirliği içinde hareket etmesinin gerekliliği gelmektedir. İklim Miras Ağı, IPCC-UNESCO-ICOMOS ortak toplantıları, BM COP toplantılarında kültürel miras sektörünün de yer alması bu anlamda öne çıkan ortaklıklardır. Bu tür uluslararası işbirliklerinin yakın bir gelecekte farklı sektörleri de içine alarak çeşitleneceği umulmaktadır. İklim dostu/iklime uyumlu yerleşimler, yapılar, yapı sistemleri ve yapı malzemelerinin tasarlama ve araştırma aşamalarında kültürel mirastan öğrenilecek çok şey bulunmaktadır. Ayrıca kültürel mirasın yalnız somut yönüyle değil, geleneksel bilgiyi teşkil eden somut olmayan yönleriyle de bütünleşik ele alınması, bilimsel çalışmalarda geleneksel bilginin değerlendirilmesi iklim eylemi çalışmalarına olumlu katkı sağlayacaktır. Aynı zamanda kültürel miras, iklim değişikliğine uyum çalışmalarının adil, eşitlikçi ve kapsayıcı bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için de vazgeçilmez bir kaynaktır. ■

C. İrem Genç, Doç. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü

Notlar:

1. Örnek olarak iklim değişikliği etkilerine yönelik hasar riskleri ve ekonomik risklerin tespiti, kültürel mirasın sürdürülebilir korunması için iklim değişikliği etkilerinin azaltılmasına yönelik stratejilerin belirlenmesini hedefleyen *Climate for Culture* (Kültür için İklim) Projesi (<https://cor->

dis.europa.eu/) ve Dünya Miras Alanlarında farklı parametreleri bir araya getirerek iklim risklerini tespit etmek için uygulanan “iklim zarar görülebilirlik indeksi” (URL 16) verilebilir.

2. Paris Anlaşması’nda madde 7.5’te iklim değişikliği uyum faaliyetlerinde “geleneksel bilgiler, yerli halkların bilgileri ve yerel bilgi sistemlerinin” entegre edilmesinin belirtilmesi (Ekoloji Kolektifi Derneği, 2016), somut olmayan kültürel mirasın iklim eylemindeki rolünün anlaşılması ve kabulünde önemli bir adım olmuştur.

3. Belgenin tamamı için bakınız: <https://whc.unesco.org/en/CC-policy-document/>

4. IPCC’nin en güncel raporu olan 6. Değerlendirme Raporu 2022 yılında yayımlanmıştır (URL 14).

Kaynaklar:

- Potts, A. (başyazar) (2021) *European Cultural Heritage Green Paper*, Europa Nostra, the Hague and Brussels.
- Gençer, C. İ. (2017) “Kültürel Mirasın Korunmasında İklim Değişikliğinin Oluşturduğu Tehditler”, *Mimar. ist*, İstanbul, Sayı: 58, s.24-30.
- Ekoloji Kolektifi Derneği (2016) *Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi’nin 21. Taraflar Konferansı-COP 21 Paris Anlaşması 12 Aralık 2015*, Ankara.
- URL 1: <https://www.icomos.org/en/what-we-do/disseminating-knowledge/icomos-working-groups?start=6>
- URL 2: https://www.icomos.org/images/DOCUMENTS/General_Assemblies/19th_Delhi_2017/19th_GA_Outcomes/GA2017_Resolutions_EN_20180206finalcirc.pdf
- URL 3: <https://www.icomos.org/en/focus/climate-change/60669-icomos-work-on-climate-change>
- URL 4: <https://whc.unesco.org/en/climatechange/>
- URL 5: <https://whc.unesco.org/en/news/2390/>
- URL 6: <https://climateheritage.org/>
- URL 7: <https://climateheritage.org/wp-content/uploads/Madrid-to-Glasgow-Arts-Culture-and-Heritage-Climate-Action-Plan.pdf>
- URL 8: https://ec.europa.eu/clima/system/files/2021-03/green_deal_birthday_tree_en.pdf
- URL 9: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52019D-C0640&from=ET>
- URL 10: <https://www.ipcc.ch/about/>
- URL 11: <https://www.mfa.gov.tr/bm-iklim-degisikligi-cerceve-sozlesmesi.tr.mfa>
- URL 12: <https://sdgs.un.org/>
- URL 13: <https://globalabc.org/>
- URL 14: <https://www.ipcc.ch/reports/>
- URL 15: <https://cordis.europa.eu/>
- URL 16: <https://cvi-heritage.org/>

International Approaches on the Climate Crisis and Cultural Heritage Preservation

It is necessary to protect cultural heritage from the effects of climate crisis and ensure its adaptation. On the other hand, cultural heritage can guide the humanity in climate mitigation and adaptation. In this regard, International Council of Monuments and Sites (ICOMOS) and UNESCO World Heritage Center are the leading international preservation organizations that draw attention to this matter and work on climate change and cultural heritage. International collaborations with different fields of expertise, such as the Climate Heritage Network and UNESCO, Intergovernmental Panel on Climate Change and ICOMOS co-sponsored meeting indicate that cultural heritage has started to take more place in the climate action. European Green Deal, which aims to limit global warming to 1.5°C and achieve net-zero CO2 emissions in Europe by 2050, and European Cultural Heritage Green Deal, which aims to achieve these targets through principles we learn from cultural heritage, are important steps in converting our daily practice into climate friendly actions. In addition, the United Nations is an active organization in different fields of climate action. In last year's Framework Convention on Climate Change 26th Conference of Parties (COP26), activities were organized related to the role of cultural heritage in climate action and this raised international recognition on the subject. In this article, current international approaches on the climate crisis and cultural heritage preservation are examined and the future prospects are indicated.